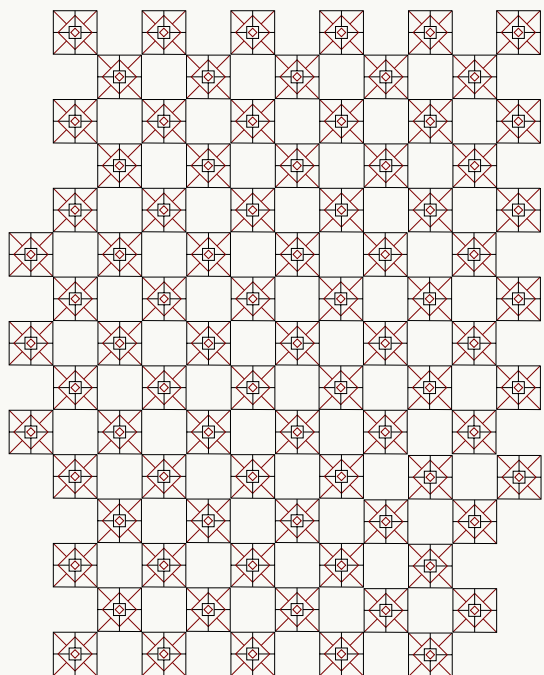

Retro **SPEKTIVE**

*Znanstvena revija za
zgodovinske in
sorodna področja*

VIII/1

Retro **SPEKTIVE**

*Znanstvena revija za
zgodovinske in
sorodna področja*

Glasilo Združenja za promocijo kulturne dediščine,
raziskav in novih tehnologij – Retrospektive

Mednarodni uredniški odbor: dr. Peter Mikša (SI) (odgovorni urednik),
dr. Kornelija Ajlec (SI) (glavna urednica),
dr. Maja Vehar (SI) (tehnična urednica),
Žiga Smolič (SI) (tehnični urednik),
dr. Bojan Balkovec (SI),
dr. Matija Zorn (SI),
dr. Petra Testen (SI),
dr. Božo Repe (SI),
dr. Yoshitome Kota (JP),
dr. Sanja Petrović Todosijević (SRB),
dr. Slobodan Marković (SRB),
dr. Ivan Laković (MNE).

Strokovna sodelavka: mag. Ana Marija Lamut (SI)

Za znanstveno vsebino tekstov in točnost podatkov odgovarjajo avtorji. Prav tako morajo poskrbeti za avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira. Redakcija tega zvezka je bila zaključena 15. junija 2025.

Prevodi: FuroCat d. o. o.
Lektura: Aleksandra Repe
Naslovnica: Tjaša Krivec
Oblikovanje in oprema: Jure Štušek
Prelom in tisk: PODOBA d.o.o.,
Celjska cesta 7, SI-3250 Rogaška Slatina

Naklada: 100 izvodov

Cena izvoda: 20 €
Letna naročnina: 30 €

Izdaja: Združenje za promocijo kulturne dediščine,
raziskav in novih tehnologij – Retrospektive
Slovenska cesta 9b, SI-1000 Ljubljana, Slovenija
info@retrospektive-journal.org
www.retrospektive-journal.org

ISSN: 2630-3426 (tiskana izdaja)
2670-4013 (spletna izdaja)

*Izdajo znanstvene revije Retrospektive sofinancira
Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost
Republike Slovenije (ARIS).*

Kazalo vsebine

Razprave 7

Upor proti dolgčasu: Slovenski punk 1977-1987 9

Pino Hiti Ožinger

Triglav v letu 1895: postavitve stolpa, rojstvo simbola 37

Peter Mikša

Duhovna oskrba bolnikov 65

Bor Zavrl

Humanitarna pomoč Slovenije po potresu v Skopju leta 1963 93

Maruša Steiner

Izgon duhovnikov iz kranjske in radovljiške dekanije leta 1941 141

Polona Meglič

Slovenska partizanska vojska in italijanski izstop iz vojne 167

Damijan Guštin

Dodatno ***195***

Kočevski zbor, osvobodilna fronta slovenskega naroda in Bogdan
Osolnik, diplomat, humanist in zagovornik prava 197

Vladimir Osolnik

Kontakti avtorjev ***206***

Retro
SPEKTIVE

Dodatno

195

Kočevski zbor, osvobodilna fronta slovenskega naroda in Bogdan Osolnik, diplomat, humanist in zagovornik prava¹

Vladimir Osolnik

¹ Opomba urednika: objavljamo zapis Vladimirja Osolnika, zaslužnega profesorja Univerze v Ljubljani in sin Bogdana Osolnika, ki je preminul 6. avgusta 2025.

1977

Moj oče Bogdan Osolnik je bil med pobudniki in prvi »delovni« predsednik Zbora slovenskih odposlancev v Kočevju od 1. do 4. oktobra 1943 ter pomemben člen pri oblikovanju in uresničevanju vsebinskih odločitev, ki so dolgoročno določile usodo slovenskega naroda na poti do miru, svobode, državnosti in do mednarodnopravne uveljavitve. Pripravil sem kratko tridelno besedilo (I.–III.), ki prikazuje življenje našega očeta, v imenu štirih njegovih otrok: Katje (Katjuša, Rog 1944), Nika (Nikolaj, Novo mesto 1946), Vladimir – Mirko (Ljubljana 1948) in Vere (Beograd 1950), ter nekaj pojasnil očetovih misli in stališč v zvezi z zapisanimi besedami v naslovu tega skromnega osebnega prispevka.

KRATEK ŽIVLJENJEPIS BOGDANA OSOLNIKA

Bogdan Osolnik je bil domoljub, kar je izhajalo iz njegovega družinskega in domačega okolja: oče in mati sta bila zavedna Slovenca, ki sta skrivaj pribežala iz Italije v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev 1920. leta; domoljub pa je bil tudi Bogdanov stric, slavist in pisatelj Ivo Grahor, ki je na očeta močno vplival; tudi Mara Rupena, pozneje Osolnik, prav tako delegatka na Kočevskem zboru in nato v Antifašističnem vijeću narodne osvoboditve Jugoslavije je bila iz zavedne slovenske družine.

Oba sta, čeprav rojena v razmeroma ugodnih družinskih razmerah, zgodaj spoznala veliko materialno in duhovno revščino, v kateri je stoletja živelo slovensko ljudstvo, h kateremu sta zavestno pripadala: bila sta Slovenca in pripadnika slovanskega rodu. Za to opredelitev sta se bila pripravljena nesebično angažirati in tudi žrtvovati.

Bogdan je bil nadarjen in odličen učenec novomeške gimnazije in nato razgledan študent prava v Ljubljani. Opravil je vse izpite, pred diplomom pa je moral kot absolvent prava na Aleksandrovi univerzi v Ljubljani v kraljevo jugoslovansko vojsko, zato ni utegnil diplomirati. Vseskozi je zavzeto preučeval ustavno in mednarodno pravo – njegov oče France Osolnik je delal na novomeškem sodišču – in spoznaval njuno trajno in nenadomestljivo vlogo v slehernem nacionalnem okolju in zgodovinskem obdobju. Po nemški Nuernberški skupščini, ki je leta 1933 razglasila svojo agresivno rasistično politiko (»Deutschland ueber alles«) in po sprejetju »Berlinskih zakonov« leta 1936, s katerimi so Nemci ustanovili in že zgradili svoj načrtni tehnični sistem 'tovarn smrti' (Dachau) ter posebna t. i. delovna taborišča za Slovane, glasno napovedali uničenje vseh pripadnikov »nižje rase«, Romov, Judov in Slovanov, v prvi vrsti tam izrecno imenovanih Slovencev, *Windische*, se je zavedel grozeče nevarnosti, ki je nato dejansko doletela Evropo in njegovo ljudstvo, Slovence in Dravsko banovino ter sploh Kraljevino Jugoslavijo 6. aprila 1941.

In res ga je svetovna vojna dohitela kot voznika vojaškega ambulantnega vozila v bosenskih hribih, italijanski agresorji/ okupatorji pa so ga

zajeli, razorožili v Dalmaciji in ujetega odvedli v taborišče Gonars. Od tam se je čudežno rešil in se takoj pridružil Osvobodilni fronti slovenskega naroda in tudi njenemu intelektualnemu jedru, v katerem so bili dr. Jože Rus, Boris Kidrič, Josip Vidmar, dr. Makso Šnuderl, Tone Fajfar, dr. Darko Černej, Marjan Brecelj, Edvard Kocbek, Janez Stanovnik, Božidar Jakac idr. idr.

V njem je vedno zastopal vodilno veljavo mednarodnega prava, tako v osvobodilni vojni kot v obdobju po njej, kar je vidno zlasti pri formulaciji prostovoljnega pristopa s pravico do izstopa Slovencev iz skupnosti jugoslovanskih narodov ter v pobudi, načrtovanju, pripravi in poteku Zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju leta 1943, kjer je bil tudi prvi oz. delovni predsednik; nato (1944/1945) je bil aktiven član Slovenskega narodno osvobodilnega sveta/SNOS-a, po vojni izvoljeni član ustavodajne slovenske skupščine 1946, vodilni član berlinske jugoslovanske vojaške misije v okupirani Nemčiji ter pozneje v slovenski in jugoslovanski izvoljeni narodni skupščini, v diplomaciji in v različnih odgovornih vlogah v vodilnih mednarodnih organizacijah; bil je tudi dolgoletni sodnik Ustavnega sodišča Socialistične republike Slovenije.

Naš oče Bogdan Osolnik je bil intelektuallec in svetovljan. Kot humanist je vedno nastopal proti primitivizmu in nasilju. Sodobniki so ga imeli za umirjenega, pravičnega in pogumnega soborca.

Naj dodam, da je bil skromen, delaven in vesten, da je bil široko razgledan, da je bil poliglot, ter da je visoko cenil znanje, kulturo in umetnost: knjige (napisal jih je več kot deset), glasbo (igral je violino), slike (narisal oz. naslikal je več lepih portretov in slik), kar je prenašal tudi na nas, svoje otroke ...

Ob tem pa se je vedno zavedal moči in odgovornosti prava: ob Kočevskem zboru odposlancev slovenskega naroda in Protifašističnem svetu narodne osvoboditve Jugoslavije/ Antifašistično vijeće narodnog oslobodjenja Jugoslavije/AVNOJ v Jajcu je bil nato tudi neposredno izvoljeni poslanec slovenske ustavodajne skupščine leta 1946, večkratni poslanec

Skupščine Socialistične republike Slovenije in nato več desetletij aktiven neposredno izvoljeni poslanec/delegat v zvezni Skupščini Federativne narodne republike Jugoslavije in Socialistične federativne republike Jugoslavije v Beogradu, predsednik Komisije za mednarodno sodelovanje, nekaj let tudi predsednik enega izmed njenih dveh domov, natančneje njenega Družbenega zbora.

V kronološkem zaporedju je bil v času narodnoosvobodilne vojne na Slovenskem ozemlju (1941–1945) sekretar Okrožja Osvobodilne fronte za Dolenjsko, sekretar Osvobodilne fronte za Gorenjsko pokrajino, aktiven član Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta, prvi komandant osvobojenega Maribora in nato Novega mesta (1945), uradni povojni dopisnik s Koroškega, urednik časopisa Ljudska pravica in minister za kulturo v Narodni republiki Sloveniji, direktor Radia Jugoslavija v Beogradu, vodja jugoslovanske vojaške misije, ene izmed predstavnic zmagovite peterice armad in držav v zasedeni Nemčiji, prvi sekretar v jugoslovanskem veleposlaništvu FNR Jugoslavije v Moskvi, zvezni minister za kulturo in prosveto FNR Jugoslavije, prvi minister za informacije SFR Jugoslavije in član jugoslovanskega odbora pri Prvi konferenci neuvrščenih držav v Beogradu 1961. leta itd.

Poudariti moram, da je prvi osebno informiral predsednika FNRJ tovariša Josipa Broza - Tita o krivičnosti t. i. dachauskih procesov v Sloveniji in osebno sprožil njihovo poznejšo revizijo; v Sloveniji si je, zlasti v programih in delu Zveze borcev Slovenije in Jugoslavije, kot direktor Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani in predavatelj na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo/danes Fakulteta za družbene vede prizadeval za celovito, dokumentirano in večstransko prikazovanje dogajanja v času Narodnoosvobodilne vojne na Slovenskem v letih 1941–1945: ustanovil je tudi neizbrisno zbirko monografij o Narodnoosvobodilni vojni in Partizanskih odredih Slovenije/Knjžnica NOV in POS v petindvajsetih knjigah, ki ob slovenskih virih navaja tudi vse takrat dosegljive sovražnikove dokumente; napisal je več tovrstnih in drugih prispevkov, med njimi monografijo *O koreninah slovenske državnosti* (1998) ter več drugih knjig, ki stvarno prikazujejo njegov rod in čas.

Na koncu naj še povem, da ga je v vseh teh pomembnih časih in dogodkih zvesto spremljala naša mama, Mara Rupena Osolnik, s katero sta si delila življenje in delo ter ustvarila družino, ki se trudi ohraniti spoštljiv spomin nanju in na njuno požrtvovalno domoljubno in nesebično prizadevanje za mir, za pravično, svobodoljubno, enakopravno in demokratično sožitje.

BOGDAN OSOLNIK, ČLAN OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA

Glede Osvobodilne fronte slovenskega naroda/OF SN v letu 1942 in dalje se je Bogdan Osolnik zavzemal za prostovoljno članstvo, izvoljena delovna telesa, skupno določen in javno objavljen program – edini program, ki je v takratnem času izrecno imenoval Slovenijo in Slovence ter zastopal Zedinjeno Slovenijo na vsem slovenskem etničnem ozemlju – in za v razpravi skupno določene cilje, o katerih potem ni več omahovanja ali dvoma.

Prvenstvo v OF SN je priznaval zavednemu slovenskemu telovadnemu Društvu Sokol, ki je imelo po aktualni evidenci njegovega Starešine Jožeta Rusa nad 100.000 poimensko, z imenom in priimkom ter naslovom podpisanih članov, pripravljenih in tudi delno usposobljenih za upor agresorju in za vojaško življenje, ter takrat organizacijsko edini usposobljeni organizaciji za vojaško in tehnično področje, maloštevilni in ilegalni slovenski Komunistični partiji, ki je takrat (leta 1941) štela natančno 141 članov.

Zavedal se je, da so se leta 1941 Slovenci večinsko spontano uprli agresorjem in okupatorjem ter obžaloval, da so nato na Slovenskem organizirano nastopili surogati agresorja in okupatorja, pod tujimi voditelji, imeni, ukazi in pod tujim financiranjem, kar se je javno udejanjilo v letih 1942–1945 oziroma v bratomornem boju po ukazu starešine rimokatoliške cerkve na Slovenskem in pod okupatorskim italijanskim ter nato nemškim nasiljem ter z Mussolinijevim in Hitlerjevim diskriminatornim oz. zločinskim pravnim redom.

Kar zadeva Kočevski zbor odposlancev slovenskega naroda, ki je kot slovenska voljena skupščina potekal v času svetovne vojne jeseni leta 1943, je prav tako spodbujal in načrtoval vsesplošno izvoljeno zastopstvo, volilno pravico polnoletnih Slovencev in slovenskih žena, ter skupno določene daljnoročne programske usmeritve, obsegajoče celotno slovensko zgodovinsko določeno geografsko, etnično in socialno področje, ki ga je OF SN takrat določila in v velikem delu tudi uresničila.

Pri tem je pred ožjimi ali parcialnimi lokalnimi interesi upošteval določila mednarodno uveljavljenega predvojnega pravnega reda v Kraljevini Jugoslaviji in terminologijo mednarodnega prava, ki (med drugim) državam jasno določa človečanske pravice, meje, pravni red, obveznosti in pravice državljanov, med njimi tudi postopke za vojne razmere, pravila vojskovanja, status, položaj in s tem tudi usodo zmagovalcev in surogatov agresorja ter surogatov okupatorja in agresorjevih in okupatorjevih kolaborantov po vojnah, kar je danes povsem pozabljeno in zabrisano v slovenskem zgodovinpisju, pravu in politiki. S tem današnji akterji zemerjajo nespremenljive temelje miroljubne evropske in svetovne politike po 2. svetovni vojni, utemeljene na sklepnih točkah Atlantske listine, mednarodnega Nuernberškega sodnega procesa iz leta 1946, Ustanovne listine Organizacije združenih narodov in njene nenadomestljive Listine o človečanskih pravicah, ki so omogočale povojno miroljubno sobivanje v drugi polovici preteklega stoletja in veljajo tudi danes.

Na koncu tega osebnega pričevanja poudarjam, da svetovna, evropska in slovenska zgodovina v današnjem času potrjujejo daljnosežnost, pravičnost, pravno vsebino in upravičenost sklepov Kočevskega zbora Odposlancev slovenskega naroda in na njegovih dosežkih utemeljenih poznejših dogodkov na ozemlju Slovencev.

BOGDAN OSOLNIK KOT ZAGOVORNIK PRAVA IN HUMANIST

Po osvoboditvi Slovenije od tujih okupatorjev leta 1945 se je Bogdan kot poznavalec prava zavzemal za obče volitve v slovensko skupščino in

lastno, novo, prvo slovensko Ustavo (1946), za vsestransko sodelovanje v jugoslovanskem okviru enakovrednih narodov in njihovih republik, ter za soustanovitev OZN in njenih teles – Jugoslavija je bila med pobudniki in podpisanimi ustanovitelji OZN – pozneje za priznanje Avstrijske državne pogodbe in mednarodno zagotovitev pravic Slovencev v novoustanovljeni Republiki Avstriji (1955) ter za članstvo FNR Jugoslavije v nastajajočih prvih evropskih integracijah, v tki. premogovniškem združenju in v Evropskem svetu za kulturo (1954), predhodnikoma sedanje Evropske unije, kar je pozneje na mednarodnem pravnem prizorišču – ob zapisani ustavni določbi prostovoljnega pristopa in izstopa Slovencev iz južnoslovanske skupnosti – odločilno prispevalo k mednarodnemu priznanju in uveljaviti samostojne Republike Slovenije v obstoječih evropskih in drugih integracijah; za enakopravnost in miroljubno sodelovanje v širokem krogu neuvrščenih držav, ki so pod vodstvom Jugoslavije združevale dve tretjini človeštva, in v mednarodnih organizacijah, npr. v OZN in Parlamentarni uniji, UNESCOu ter v delu tki. McBridove Komisije za mednarodne komunikacije, oz. za povsod veljavni z zakoni določeni pravni red in tudi za vodilno vlogo Ustavnega sodišča v njem (bil je tudi večletni član Ustavnega sodišča Socialistične republike Slovenije), itd. itd.

Poudarjam, da se je Bogdan Osolnik povsod zavzemal za spoštljivo in strpno sodelovanje ter za argumentirano razpravo in doslednost pri ureničenju skupnih ciljev oziroma interesov cele slovenske skupnosti. Na koncu omenjam še njegovo pisateljsko delo: pisal je o svojem rodu in času in ne o sebi. O tem govorijo njegove objavljene knjige in njihovi ponatisi.

Kontakti avtorjev

Damijan Guštin, višji znanstveni sodelavec, dr.

Inštitut za novejšo zgodovino
Privoz 11, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija
damijan.gustin@inz.si

Polona Meglič, dipl. zgodovinarica in diplomantka teoloških študijev

Zadruga 23, SI – 4203 Duplje
polona.meglic07@gmail.com

Peter Mikša, izr. prof. dr.

Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva cesta 2, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija
peter.miksa@ff.uni-lj.si

Pino Hiti Ožinger, dipl. zgodovinar

Oddelek za filozofijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva cesta 2, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija
ph38692@student.uni-lj.si

Vladimir Osolnik, zaslužni profesor, dr

Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta,
Univerza v Ljubljani
Aškerčeva cesta 2, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija

Maruša Steiner, mag. zgodovine

Kocbekova ulica 3, SI – 3000 Celje, Slovenija
marusa.steiner@gmail.com

Bor Zavrl, mag. zdr. nege

Zdravstveni dom Ljubljana, enota Bežigrad
Kržičeva 10, SI – 1000 Ljubljana
bor.zavrl94@gmail.com

2017

